

Tegen naïviteit en hebzucht

Rijksrecherche-directeur Harm Trip contra graaiers en goedgelovigen

Wie beweert dat hij in het gespreide bed van de doorgaans integere Nederlandse overheid is gekomen, vindt de nieuwe Rijksrecherchedirecteur niet aan zijn zijde. Nee, zegt Harm Trip. Als de aandacht afneemt, glijden graaiers en goedgelovigen de gevarenzone in. 'Want naïviteit en hebzucht is van alle tijden.'

Obligaat begint hij. Bescheiden. Met inwisselbaar managersjargon over kwaliteitsslagen, meer samenwerken en expertise delen, antwoordt Harm Trip op de (even obligate) vraag over waar de vorig jaar februari begonnen directeur met zijn Rijksrecherche de komende jaren naar toe wil (Zie kader). Maar dan is Trip nog niet terug in de Haagse snackbar. Waarschuwt hij nog niet voor Hyves-gebruik. Leest hij nog niet met stemverheffing, lopend door zijn werkkamer, wetsartikelen voor.

'n Obligate start, zo'n zin als: 'Een integere overheid is een voorwaarde voor een democratische rechtsstaat.' Ja keurig, geen speld tussen te krijgen. Alleen, de vraag was: Wat is de Harm-Tripfactor in Rijksrecherches "kompas naar 2012". Maar de directeur, eerder werkzaam bij politie Haaglanden en het KLPD, relativeert. Geen grote woorden over de weg naar 2012. Accéntverschuivingen zijn het. Bovendien al door zijn voorganger ingezet. De indruk dat hier een fletse manager spreekt die op-de-winkel-past die toeval-

lig Rijksrecherche heet, verdwijnt echter. Corruptiebestrijding trok Trip al een kwart eeuw geleden.

Den Haag, 1982, het is al na twaalven. Harm Trip, dan nog studierend aan de Politieacademie, draait voor het eerst mee met een nachtdienst. 'Omdat we trek hadden gekregen, besloten we een patatje te halen. Een collega betaalt, met een briefje van tien gulden. Krijgt 'ie twee briefjes van vijf piek terug! Toen dacht ik: Hé, klopt dat wel? Of ik dat ook hard op zei? Eh, da's een goeie. Ja, volgens mij heb ik toen wel gezegd dat het wisselgeld niet klopte. Toen werd ik me voor het eerst heel bewust van corruptie. Want die meneer van de snackbar deed dat natuurlijk niet omdat hij ons zo aardig vond, hè? Hij deed dat met een reden. Wat in je in zo'n geval moet doen? Om het goede wisselgeld vragen. En daarna het geval op het werkoverleg aan de orde stellen. Ja, ik had de patatboer ook direct de cautie kunnen geven, haha, maar ik vind dat je eerst naar binnen moet kijken. Integriteit begint bij jezelf, daarna bij je collega's en je organisatie, en daarna bij de omgeving. Vraag je direct om het goede wisselgeld dan geef je een potentiële omkoper geen kans.' Inmiddels is er bij de politie heel veel aandacht voor, weet Trip. "Naggen en dalven" – Trip zegt niet dat het nooit meer gebeurt, maar veel minder dan vroeger.

'Een integere overheid als voorwaarde voor de rechtstaat', zegt Trip dus. Meer indruk maakt het als Trip zich daarna opricht en het eenvoudig formuleert. 'Mijn passie? Nederland is een fijne plek om te wonen en dat wil ik graag zo houden.'

Een integere overheid, zo zag hij bij de KLPD-dienst Internationale Netwerken, is niet vanzelfsprekend. Op dienstreizen in het buitenland, op conferenties en bij Interpol, ging Trip het steeds scherper zien: 'Hoe plezierig het hier is, ook al is Nederland niet

Harm Trip: 'Je krijgt niet zo maar ineens een grote zak met geld toegeschoven.'

ideaal. Dat je hier niet bang hoeft te zijn voor de overheid, dat maakt voor mij mijn functie veel waard. Ik zie wel wat er mis is - en daar leven we bij de Rijksrecherche van - maar we zijn in staat om onpartijdig onderzoek te doen, tot op het hoogste niveau.'

'Naïviteit en hebzucht. Dát bedoel ik als ik zeg dat ik zie wat er mis is. Naïvelingen hebben niet in de gaten dat anderen misbruik van hen maken. Hebzuchtigen zijn bereid alles, inclusief de integriteit van de overheid, opzij te zetten om te krijgen wat ze willen hebben, terwijl ze het vaak al heel goed hebben. Organisaties moeten de naïvelingen tegen zichzelf beschermen en er voor zorgen dat de hebzuchtigen geen kans krijgen. Van belang is dan dat er een sfeer heerst waarin mensen elkaar op hun gedrag kunnen aanspreken zonder bang te hoeven zijn.'

Nederland heeft een goede naam, schenkt veel aandacht aan integriteitsbeleid, is een vaste klant in de top van ranglijsten van minst corrupte landen. Het is voor Trip geen reden achterover te leunen. Omdat het van alle tijden is dat er naïvelingen en hebzuchtigen zijn is integriteit "geen rustig bezit". 'Als je je gaat wentelen in genoegzaamheid en de aandacht voor integriteit laat verslappen, ben ik er van overtuigd dat het snel afglijdt.'

Dus waarschuwt hij de naïvelingen: corruptie is niet ver weg. 'Je krijgt als ambtenaar niet zo maar ineens een grote zak met geld toegeschoven; de tactiek van de omkopers is subtieler. Het begint met een kleine kadootje, een flesje wijn die je aangeboden krijgt voor een bijdrage aan een bijeenkomst. Niks mis mee. Tenzij je een Château Petrus uit 1961 krijgt toegeschoven kun je dat aan iedereen uitleggen en ben je nog niet aan het afglijden. Maar dan volgt na de fles het etentje. Breng je een bezoek aan de skybox. En voor je het weet neem je de

overbodig geworden lease-auto van iemand over.' Voor wie het nog niet in de gaten heeft, dán is een nette zakelijke relatie gekanteld in een corrupt contact.

'Ja, er zijn aanwijzingen dat er criminele organisaties zijn die geld opzij zetten om opsporingsfunctionarissen ertoe trachten te bewegen informatie te geven. Of ze corrupteren een ambtenaar door zijn imago te beschadigen. Door geruchten de wereld in te slingeren. En dan kom ik weer bij naïviteit, bij kwetsbaarheid en onbevangenheid. MSN, Hyves, weblogs – je kunt er snel informatie en geruchten mee verspreiden. En deze informatie tegelijkertijd manipuleren. Politiemensen of OM'ers melden zich soms op een site aan en laten vanuit hun onbe-

vangenheid veel te veel los over hun werk of collega's. Ze lijken zich niet te realiseren dat zo'n site niet alleen openstaat voor een beperkt aantal collega's of vrienden, maar dat miljoenen mensen erbij kunnen. Je zult alert moeten zijn, want geruchten over ambtenaren kunnen heel beschadigend zijn. Met diezelfde kennis over communicatie en internet kan Rijksrechercheonderzoek dergelijke valse geruchten overigens ook weer aan het licht brengen. Want iedereen die bijvoorbeeld dingen op het net zet, laat digitale sporen achter. Dus leiden we onze medewerkers goed op'

Zijn organisatie pakt niet elke zaak op. Capaciteit dwingt de Rijksrecherche tot inzetcriteria (zie kader 'Inzet

Inzetcriteria Rijksrecherche

Wanneer wordt de Rijksrecherche ingezet? Er zal steeds van geval tot geval over de inzet van de Rijksrecherche worden beslist. Wel gelden de volgende algemene uitgangspunten;

1. De onderzoeken richten zich op (semi-)overheidsfunctionarissen;
2. Het gaat om onderzoeken naar een mogelijk gepleegd misdrijf dat de integriteit van de overheid ernstig kan aantasten;
3. Het betreft gedragingen waarbij het onderzoek daarnaar niet alleen onpartijdig is, maar waarbij zelfs de schijn van partijdigheid moet worden vermeden;
4. De inzet van de Rijksrecherche is gewenst vanwege haar bijzondere expertise of vanwege de delicate verhoudingen die in een zaak een rol spelen.

"Typische rijksrecherchezaken" betreffen aan de functie te relateren verdeningen van misdrijven, gepleegd door opsporingsambtenaren, functionarissen werkzaam bij het OM en Rechtspraak, en politieke en bestuurlijke ambtsdragers. Andere "typische" zaken betreffen gevallen van vuurwapengebruik door opsporingsambtenaren met de dood of lichamelijk letsel tot gevolg, overige confrontaties met opsporingsambtenaren met de dood of zwaar lichamelijk letsel tot gevolg, en gevallen waarin aan de zorg van opsporingsambtenaren/het opsporingsapparaat toevertrouwde personen zijn overleden of zwaar lichamelijk letsel hebben opgelopen.

De inzetcriteria worden toegelicht in de publicatie "Taken en inzet van de Rijksrecherche", te downloaden via www.rijksrecherche.nl > Inzetcriteria Rijksrecherche.

Rijksrecherche), opdat de - vaak gevoelige - zaken echt uitgerechercheerd kunnen worden. Maar de Rijksrecherche wordt soms ook buiten de deur gehouden, weet Trip. 'Met name in gemeenteland, maar ook elders in het openbaar bestuur zie je dat men bij vermeende misstanden vaak eerst een particulier, commercieel werkend onderzoeksbureau inschakelt. Die hebben weliswaar veel financiële expertise, maar ze missen opsporingsbevoegdheden. En dat kan ten koste van de bewijsgraving gaan. Stel dat een particuliere speurder van Deloitte tegen een gemeentebestuurder zegt: "Mag ik uw administratie even inzien?" Als de ambtenaar dan "nee" zegt, heeft de particuliere rechercheur geen strafvordelijke bevoegdheden. Als er stukken thuis worden bewaard door de ambtenaar wordt het nog moeilijker voor de particuliere onderzoeker. Het gevolg kan zijn dat stukken verdwijnen of dat hij zijn verklaring afstemt met andere collega's. Maar als een rijksrechercheur om de administratie vraagt en "nee" te horen krijgt, kan hij de boel in beslag nemen. Ook kan er een 'zoeking' in de woning of elders plaatsvinden. Ik pleit er dus voor dat voordat een gemeentesecretaris of een secretaris-generaal een beslissing neemt, hij eerst met de Rijksrecherche of met de officier van justitie afstemt. Soms werkt goedbedoelde zorgvuldigheid belemmerend als blijkt dat er echt iets aan de hand is.'

Is die zorgvuldigheid wel altijd goedbedoeld? Trip "kan natuurlijk niet kijken in de hoofden van anderen", maar erkent dat met het instellen van particulier onderzoek inderdaad het strafrecht buiten de deur wordt gehouden. Trip staat op, zet zijn leesbril op het puntje van de neus, en pakt een wetboek. 'En dáárom' zegt de directeur terwijl hij door het wetboek bladert, 'is het goed om het Wetboek van strafvordering in het oog te houden.' ... 'Hier, artikel 162, lid 1 Wetboek van strafvordering luidt: "Openbare colleges en ambtenaren die in de uitoefening van hun bediening kennis krijgen van een misdrijf met de opsporing waarvan zijn niet zijn belast, zijn verplicht daarvan onverwijld aangifte te doen, met afgifte van de tot de zaak betrekkelijke stukken, aan de officier van justitie of aan een van zijn hulpofficieren".'

De politie is ver in het oppikken van signalen van klokkenluiders, veegt zaken niet meer onder de tafel. Dat geldt ook voor sommige departementen, zoals het

Ministerie van Verkeer en Waterstaat dat relatief veel meldingen van integriteitsschendingen krijgt. 'V&W, dat vind ik nu juist een mooi voorbeeld van waar het goed gaat. Na de Bouwfraude heeft het departement in een directeur Integriteit aangesteld. Daarmee is aandacht in de ambtelijke top verankerd. Dat er vervolgens veel meldingen komen is juist erg goed.

'Transparantie moet in de cultuur zitten. Dáár hangt het vanaf of een klokkenluidersregeling werkt. Je kunt het ook op papier

doodregelen, hè? Dan tuig je een ondoorzichtige bureaucratie op en stuur je vervolgens een klokkenluider weg omdat die het verkeerde formulier heeft ingevuld. Dan gaat het niet werken. Sommige departementen hebben níl meldingen over integriteitsschendingen en corruptie. Dat zijn nou net degene waarover ik me zorgen maak.'

Tekst: Pieter Vermaas

Rijksrecherche-doelen op weg naar 2012

Hoe zal de Rijksrecherche er in 2012 uit zien? Harm Trip ziet zes doelen.

- 1. Een kwaliteitsslag.** 'Dan zijn onze mensen nog beter opgeleid, ook als gevolg van het Programma Versterking Opsporing en Vervolgging. We vinden dat we onze voorsprong moeten behouden, dus de kwaliteit van het optreden gaat omhoog.'
- 2. Meer samenwerking tussen RR en andere opsporingsdiensten.** 'Omdat we zien dat opsporingsonderzoeken van politie en bijzondere opsporingsdiensten steeds complexer worden. We hebben hun kennis nodig en willen hun onze kennis van bestrijding van corruptie aanbieden. We zijn zelf ook niet groot genoeg om een eigen technische recherche en observatieteam in dienst te hebben.'
- 3. Meer dan nu kijken naar de omkoper.** 'Nu onderzoeken we vooral de ambtenaar die zich misschien heeft laten omkopen. Dat verandert. Immers beide partijen, omkoper en omgekochte, hebben er belang bij hun activiteiten in het verborgene te houden.'
- 4. Meer focus op het openbaar bestuur.** 'Nu heeft grofweg de helft van de Rijksrechercheonderzoeken betrekking op de politie, net als het OM een frontlijnorganisatie die werkt met gevoelige informatie en dicht op criminelen zit. De politie heeft al lang integriteitsbeleid, en kent veel Bureaus Interne Onderzoeken die in staat zijn onpartijdig onderzoek te doen. Het openbaar bestuur kent dat veel minder. Onze indruk - maar we gaan dat nu in kaart brengen - is dat we te weinig meldingen krijgen vanuit gemeenten, provincies en rijk.'
- 5. Advies geven.** 'Als we in een onderzoek stuiten op elementen die het erg makkelijk hebben gemaakt om de verkeerde dingen te doen, geven we advies. Soms tref je aan dat grote aanbestedingen met slechts één handtekening kunnen worden bezegeld. Dat individuen heel zelfstandig kunnen beslissen. Dat er nauwelijks toezicht is, of -als dat er wel is- dat er geen cultuur is waarin je elkaar ergens op kunt aanspreken. Dat is misschien niet relevant voor het strafbare feit, maar wel voor de organisatie. Die adviesfunctie is toch een aparte tak van sport en dat willen we vaker en professioneler gaan doen. Vaak zeggen organisaties: ja die medewerker was een rotte appel, maar de organisatie treft geen blaam. Maar vraag je toch ook maar eens af of de appel niet in een verkeerd mandje heeft gelegen.'
- 6. Capaciteitsuitbreiding.** 'Het College van PG's en de minister willen in het kader van de aanpak van financieel-economische criminaliteit en corruptiebestrijding extra middelen naar OM en Rijksrecherche, zodat er een kwaliteitsverbetering tot stand komt en we kunnen uitbreiden. Dat geeft aan dat integriteitsbestrijding bij dit kabinet op de kaart staat.'